

Censura o Judici

Autor: Andreu Marfull i Pujadas
Data de publicació: 21-01-2015

L'Andreu Marfull fa un repàs a la censura d'estat espanyola des del segle XV fins als nostres dies i reclama dels governs europeu i espanyol que reconeixin i assumeixin la realitat catalana a fi d'escriure una nova història, ara ja verídica, per al bé de la humanitat.

Catalunya, com tota nació, té el dret a escriure la seva història i a custodiar, administrar i protegir tot el seu patrimoni, la seva memòria i el seu judici: la seva raó de ser. Però el Govern d'Espanya –que, des de fa quatre segles, s'obstina a imposar el seu ideal de la història al model de la Corona de Castella i Lleó ("El Gran Memorial" del comte-duc d'Olivares, de 1624)– li ho impedeix.

La dignitat, la memòria i la història de Catalunya estan censurades, i ara Catalunya reclama enjudiciar les seves conseqüències desafiant tot Espanya.

Per la memòria de Catalunya

És un fet incontestable que la major part de documents històrics que narren la història del Principat Catalunya i de la Corona d'Aragó no es troben en mans d'entitats gestionades per institucions catalanes, i, en bona mesura, han persistit fins a l'actualitat per formar part de biblioteques i arxius d'altres llocs del món. La destrucció d'obres escrites en català de l'Edat Mitjana, la seva castellanització i l'esborrat dels seus autors, els mapes que es van manipular o es van cremar, la destrucció de símbols i l'espoli de biblioteques –especialment les de la noblesa de la Corona d'Aragó, amb què es va crear la Biblioteca Nacional d'Espanya al 1712– en donen fe.

A tot això cal afegir que la destrucció i saqueig de les seves biblioteques centenàries, com va passar a Montserrat, a Sant Pere de Rodes, Ripoll i Poblet al segle XIX, o el més conegut botí i saqueig de les biblioteques que Franco va manar enviar a Salamanca –i que encara són objecte de litigi– generen una gran dificultat per al seu estudi. Però alhora

és un estímul més per fer una crida a la historiografia espanyola, i a la seva societat, perquè revisi l'autoritat de la seva història segons el "fil" castellà oficial.

Per descomptat, convé reflexionar sobre el contingut de l'Arxiu Reial de Barcelona, creat al segle XIV i anomenat de la Corona d'Aragó des de mitjan segle XVIII per voluntat del Rei –el major arxiu documental de l'Edat Mitjana europea després de l'arxiu del Vaticà–, ara en mans del Ministeri de Cultura d'Espanya. És indubtable que el fons de l'Arxiu Reial de Barcelona ha estat ampliat amb el contingut d'altres arxius o fons perquè, mitjançant la discutible divisió actual en autonomies, s'argumenti que es tracta d'un arxiu d'una Corona major al territori català perquè es gestioni des dels poders de l'Estat. Més discutible és que l'Arxiu Reial de València i l'Arxiu d'Aragó, ambdós creats en els segles XIV i XV, hagin estat assumits pels governs de les autonomies de València i Aragó.

Davant d'aquests fets, així com amb el debat iniciat sobre la Nació catalana i la dimensió de la catalanitat en la construcció d'Espanya i d'Europa, la memòria d'Espanya revela, i defensa, una vegada més, la residualització de la catalanitat i de la Corona d'Aragó en la seva història, en lloc de dignificar-les. Manté, de manera obsessiva, el missatge incòmode que li suposa no voler assumir degudament els fonaments catalans a la Corona de "les Espanyes" que es va llaurar des del segle XV, i que llaurà els destins de mitja Europa als segles anteriors. És més: que llaurà la major empresa que Espanya no ha acabat de valorar, el descobriment d'Amèrica, tal i com evidencia la gran quantitat d'incongruències (de sentit comú i documentals) que impliquen utilitzar només una corona (Castella) per fer aquesta empresa en nom del cristianisme. Una visió de la història que, lluny d'aclarir-se, tendeix a simplificar-se i a pervertir-se.

No obstant això, i molt lamentablement, els recents escàndols de l'espionatge internacional –les revelacions de Wikileaks– que a Espanya es van iniciar amb la revelació dels vols secrets de la CIA utilitzant aeroports espanyols, el 2010, han suposat un pas enrere en les investigacions, ja que des del setembre del 2012 el Ministeri d'Afers Exteriors ha tancat l'accés dels investigadors al seu Arxiu General, impedit, entre altres coses, l'accés als papers diplomàtics generats entre els segles XV i XX. Uns papers que fins llavors podien ser consultats sense impediments.

Per la memòria del colonialisme espanyol

Espanya ha escrit una història, que al llarg dels temps ha tendit a normalitzar-se, que ha educat els educadors que, al seu torn, han educat la seva societat; així, generació rere generació. Però el pas dels temps dona noves perspectives, i la ciència i la tecnologia, així com l'estudi antropològic, sociològic i cultural, també econòmic, i la història oficial, sempre basada en la dignificació de les institucions que l'han impulsat a poc a poc, s'ha anat revestint de major amplitud de mires, especialment quan curiosos i sacrificats investigadors portadors de bagatge sociocultural estan reclamant restituir la dignitat del cos institucional dels pobles que, per diverses i complexes raons, no han pogut encara escriure lliurement la seva pròpia història.

L'impacte de la lluita de poder i la seva protecció, entre les societats organitzades i els poders governamentals i morals, ha anat acompanyat d'una gradual lluita del relat de les dues dignitats i drets, d'una variada seqüència de valors que han donat diferents ordres morals, però que al seu torn ha provocat el deteriorament de nombrosos llegats i el sacrifici de grans obres, persones i pensaments. La caça de bruixes, l'estigmatització religiosa i de la dona, la destrucció de temples i monuments, de llibres i mapes, i la fustigació pel control i el poder sobre els béns i les consciències ha estat constant al llarg de la nostra història. Monarquia i Església, històricament, han estat davant d'aquesta manipulació. Les glòries missions iniciades al segle XVI, la conquesta i l'evangelització d'Amèrica, van requerir un ferri control de la llibertat de pensament.

L'estructura de la censura va començar a Espanya en el segle XVI. L'any 1502 els Reis Catòlics, en el seu intent de controlar les institucions i el seu poder, van iniciar oficialment el control dels llibreters, impressors o mercaders, que des d'aleshores van requerir l'autorització dels presidents de les audiències. El 1527 Carles I, mitjançant una Cèdula Real, va prohibir "que es venguessin ni s'imprimissin les relacions que va enviar [Ferran] Cortès de les Índies"; i de la mateixa manera, davant les evidències que qüestionaven l'autoritat moral de l'explotació de "les Índies", Felip II, mitjançant dues Reials Cèdules (1556) va prohibir la impressió de llibres que tractessin d'Amèrica i va ordenar als oficials reials dels ports americans que reconeguessin els llibres que arribaven en vaixell i recollissin els que es trobessin en l'Índex de la Santa Inquisició¹. Al segle XIX, amb la major part de les colònies independitzades, van sortir a la llum diversos llibres de religiosos espanyols del segle XVI que mostraven que les cultures americanes van quedar commocionades per la vinguda dels colonitzadors i que els seus ritus eren assimilables als del cristianisme, l'islamisme i el judaisme². La manipulació de la veritat va acompanyar aquest trist episodi, com molts altres, i diversos autors han calculat que, durant els primers dos segles de la colonització, per l'esclavitud, l'explotació, les guerres, les epidèmies i altres desgràcies van morir dotzenes de milions d'americans i es van mutilar d'arrel les seves pròpies cultures, deixant-los en una situació de col·lapse cultural. La manipulació d'aquesta història és en gran mesura la més evident i la menys assumida per Espanya, però. De la mateixa manera, la fustigació del poder pel poder i la concessió de privilegis que

mantenien la Monarquia i l'Oligarquia elitista va permetre la gradual mutilació de tot allò que s'interposava entre el poder i els privilegis adquirits. De la censura es passava sovint a la fustigació, el càstig i la mutilació.

A "les Espanyes", amb la conquesta d'Amèrica i el repartiment de privilegis, es va truncar el curs del moviment humanista que va llançar Europa a la reactivació del coneixement i el progrés al marge del dogmatisme religiós i feudal al segle XVI. Un curs que la Corona d'Aragó, especialment a Catalunya, València i Mallorca, tres entitats agermanades per la llengua, la cultura, la història, les seves institucions i els seus símbols, havien liderat al sud-oest d'Europa.

Fins a finals del segle XX l'ordre moral tutelat per l'Església i l'ordre militar, monàrquic i institucional han mantingut una narració gloriosa de la història d'Espanya, dels seus protagonistes, al marge de les veus culturals i el seu pols evolutiu inevitable, aïllant la seva complexa societat. Una narració que, al seu torn, ha tendit a perpetuar el poder establert fins avui en dia. Un poder que va començar a teixir-se al voltant de Madrid des del moment en què s'hi va instal·lar la Cort Reial, i que es va enllaçar definitivament des del moment en què es va convertir en l'única capital d'Espanya.

La història del colonialisme espanyol, dins i fora de la península, requereix reescriure's, pel bé de la memòria, per justícia.

Per la memòria d'Espanya i d'Europa

Els "podere" d'Espanya han estigmatitzat tot allò que ha estat un problema per a la seva autoritat. Ho ha fet (per ordre cronològic) amb els càtars, els musulmans, els jueus, Cristòfor Colom (i altres descobridors), els navarresos, les germanies de València i Mallorca, els comuners castellans, els "protestants", els lliurepensadors (Santa Inquisició), els moriscos, el Principat de Catalunya, la Corona d'Aragó, el carlisme del segle XIX, el republicanisme, el catalanisme del canvi de segle passat (XIX-XX), el debat polític i intel·lectual modern, la maçoneria i la llibertat religiosa, el comunisme, els nacionalismes basc i català (democràtics) i ara l'independentisme català. Uns "problemes" que s'han afegit a un llarg passat colonial d'esclavitud i espoli cap a altres regions del món, d'Amèrica, Àfrica i l'Oceà Índic, que fan difícil, molt difícil, narrar una història de la dignitat d'Espanya sense fer una honesta consideració cap a aquests fets. Uns fets que enllacen amb la pròpia història del colonialisme europeu fins a l'actualitat, el fil entreteixit entre el passat colonial i l'actual "globalització" econòmica.

Els avenços polítics (la democràcia), econòmics (l'obertura dels mercats i la globalització) i tecnològics (l'era de la informació) han dotat la veu sociocultural d'una consciència renovada, d'eines d'integració i d'un gran altaveu fins aleshores silenciats. Una veu social que s'exclama a Catalunya davant els poders de l'Estat i de la Unió Europea, també davant la resta del Món, coneixedor del seu potencial de desenvolupament i la seva legitimitat històrica. Una veu que reclama exercir el seu dret a la lliure determinació amb l'esperança de canalitzar els seus esforços amb la solidesa d'uns valors més justos, més vius i més sentits. Negar aquest dret mitjançant una Constitució "moderna", però importada de la resta del Món i redactada sense un debat madur, obert i cultural, incapaç de renovar-se, incapaç de permetre una revisió històrica de la seva complexa societat, no és just. Com tampoc no és just ni honest apel·lar a una sentència del Tribunal Constitucional de l'any 2010 que posa fi a la normalització lingüística del català, al seu prestigi, al seu potencial d'autogovern, a la seva condició de nació i a la integració digna de Catalunya dins d'Espanya.

L'actual marc legal, polititzat, bloquejat i sense legitimitat fonamental, no justifica negar la voluntat manifesta de la Nació catalana d'exercir un referèndum d'autodeterminació, d'expressar i enjudiciar els poders d'un Estat, de forma pacífica i democràtica.

El Govern d'Espanya, i les institucions europees, tard o d'hora, hauran d'assumir el pols sociocultural de Catalunya. I escriure una nova pàgina a la seva història pel bé de la humanitat, per un renovat ordre cultural sensible a les realitats dels seus territoris i a la seva vitalitat.

És una gran oportunitat per valorar i exposar la salut de la integritat d'Europa, per renovar la seva memòria i la seva legitimitat.

Andreu Marfull

NOTES

1 JORDI BILBENY, Brevíssima Relació de la Destrucció de la Història; Libbooks, Barcelona, 2014.

